

OM
EN VOTIVGEMME

MED

EN AESKULAPISK SLANGE,

VED

DR. *FREDERIK MÜNTER.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Slangen kan betragtes som den allerældste Fetisch for raae og udannede Nationer. Klogskab, Sindighed og Listighed bleve den tillagte fra de første Tider af, og i Forverdens Hieroglyphsprog spiller den derfor en betydelig Rolle. Klogskaben, som tilskreves den, blev snart til profetisk Viisdom. Saaledes gav i Grækenlands ældste Tider Slangen paa Delfi's hellige Bierg Orakler, og det græske Navn *Δράκων* blev udledet af *δέσκειν at see*. Slangen var *Seeren!* Men fremfor alt blev den dyrket i Lægekonstens Mysterier. Den var de Helbredbringende Guddommes næsten uadskillelige Ledsager, og findes i Selskab med dem utallige Gange paa Fortidens Monumenter, snart omkring Æskulapii Stav, eller reisende sig fra hans Alter, snart viklet om Hygiea's Arm og ædende af den Skaal som hun rækker den *);

*) Macrobius Saturn. I. c. 20. anfører den Grund: at ligesom Slangen faaer aarligen en ny Hud, skulle ogsaa Menneskene ved Hygiea's Hielp, naar Sygdoms Huden var aflagt, faae deres Sundheds Styrke og Kraft igjen. Men Slangen skulde tilhøre Æskulap, fordi en Slange havde med en Urt opvakt en anden Slange fra Döden; og med den samme Urt skal Æskulap ifølge nogle Fortællinger have opvakt Glaucus, Minos's og Pasiphæe's Søn. Hygin. fab. 136. 49.

ligesom den ogsaa allevegne havde, som helligt Tempeldyr, hiemme i Æskulapii Templer; i disse var den Gudens Symbol, og forestillede saare ofte i Præsternes Göglerier endog hans Person.

2. Disse Göglerier vilde det være overflødigt her udførligen at fremstille. *Böttigers* fortræffelige Afhandling: *der Aesculapius Dienst auf der Tiber-Insel; medicinische Schlangengaukelei* *), er i alles Hænder. Bedragerierne med Slangerne vedvarede saalænge som Hedenskabet; og tabte end eet Orakel sin Credit, saa kom et andet desto mere i Anseelse. Dette var jo Tilfældet med Bedrageren Alexander, hvis Slange endog havde et Meneskehoved, og i kort Tid fik saadan Anseelse, at hele Lille Asien tyede til den**) — og saadant kunde endog skee i Antonin den Frommes, og Mark-Aurels oplyste Dage! Hvor meget mere maatte deslige Göglerier være virksomme i ældre Tider?

5. Men at denne Overtro kunde holde sig saa mange Aarhundreder vedlige, og være herskende i de forskielligste Lande, bliver let forklarligt deraf, at Slangen just var Æskulaps hellige Tempeldyr; og at hvo der trængte til Lægens Hielp søgte denne i Lægegudens Templer. Disse fandtes allevegne i den gamle Verden***). Med de større Templer, i det mindste med de

*) I Sprengels Beiträge zur Geschichte der Medicin I. Zweites Stück.

**) See Lucians Pseudomantis.

***) En Fortegnelse over Æskulaptemplerne, om hvilke der haves Efterretning hos de gamle Forfattere eller som Mynterne lære os at kiende, giver Caronni i Raguaglio di alcuni Monumenti di Antichità ed Arti. Parte II. (Milano 1806) p. 229. den udstrækker sig over hele den gamle Verden fra Latium indtil Mauretanium. Ogsaa i

fleste af disse vare Hospitaler forbundne, i hvilke de Syge bleve behandlede af Præsterne, som anvendte deres Kundskab paa dem. Men det var ifølge Medicinens daværende Tilstand for det meeste Empirie; kun de sande Asklepiader, Hippokratis ægte Disciple, forbandt med deres samlede Erfaringer det philosophiske Blik, og ringeagtede hvad der blev anseet for Overnaturligt. Beviis herpaa giver især Hippokratis skionne Skrift *om den hel- lige Sygdom* *), i hvilket han udtrykkelig erklærer sig imod dem der udledte Epilepsien af Guddommes og Dæmoners Indvirkning, og forklarede denne Sygdom aldeles af naturlige Aarsager. Men den store Mængde af Æskulapii-Præster forenede medicinsk Kundskab med Göglerier, som virkede meest paa Almuen, bragte deres Templer og Hospitaler i saa meget desstørre Rye, og berigede deres Casser. Jo vanskeligere Sygdommene vare, desmere bleve de besøgte: den Syge reiste fra det ene Tempel til det andet **), ligesom man nu gaaer fra det ene Bad til det andet; og det lader sig vel formode, at naar Præsterne i det ene Tempel ikke kunde hielpe, de da henviste til det andet,

---

Spanien, i Karthago nova, var et Æsculaptempel, ligesom i Moder- staden Karthago, hvilket han ikke omtaler.

*) *περὶ ἰσῆς νόσου* ed, Frid. Dietz. Lips. 1827. Strax i Begyndelsen.

***) f. E. Sværmeren Aristidis mange Aars Reiser. See hans Taler, især *λόγοι ἱεροί*. Thorlacii *Somnia Serapica præcipua ex Aristidis ἱεροῖς λόγοις* delineata, i hans *Prolusiones et Opuscula academica* III. og la *malatia tredecennale di Elio Aristide Sofista Adrianeo*, esposta da Vincenzo Malacarne, Milano 1799. Denne forfængelige Daare har ogsaa Brandis characteriseret i hans Skrift *über psychische Heilmittel und Magnetismus* pag. 89.

for at, naar Patienten var riig, om ikke det enkelte Institut, saa dog Guden kunde have Nytte af ham saalænge som mueligt var. Thi bleve end de Fattige helbredede uden Betaling *); saa forstod det sig dog af sig selv, at de Rigere, om ikke ved egentlig Betaling saa dog ved Offere, Donarier af høi Værd, maaskee og ved Legater **) viiste sig taknemmelige. Det var formodentlig især saadanne som leed af chroniske Sygdomme; men og Værkbrudne, Blinde, Melancholiske og Vanvittige søgte Æskulapii Hielp i hans Templer ***).

Maaden paa hvilken de Syge bleve behandlede var forskiellig efter Stederne og Sygdommene. Men det vil ikke være nogen Tvivl underkastet, at man paa de allerfleste Steder lod Naturens Kræfter staae i Baggrunden og desmere ophøiede

---

*) Claudius gav alle Slaver som bleve sendte til Æskulaps Tempel paa Insula Tiberina i Rom deres Frihed, fordi nemlig deres Herrer ikke havde villet lade dem helbrede. Sveton. Claud. c. 25.

**) Dog findes Æskulaps Navn ikke anført blandt de Guder "qui hæredes institui possunt" i Ulpiani Fragm. ex libro singularum regularum. Tit XXII, i Cannegieters Udgave af disse Fragmenter og af Collatio legum Mosaicarum et Romanar. Lugd. 1774. p. 93. Men desuagtet kunde Taknemmeligheden finde Veie til at efterlade Guden Foræringer, naar de naturlige eller retmæssige Arvinger ikke gjorde Indvendinger derimod.

***) See Motiv Tavlerne som ere fundne i Rom; sidst ere de udgivne af F. A. Wolf i hans vermischte Schriften und Aufsätze. S. 424., hvor adskillige Sygdomme navngives. Gruteri Inscript. I. p. 70. Da Caracalla af Samvittigheds-Nag over sine Misgjerninger var bleven melancholsk, søgte han Hielp i Æskulaps Templer.

Lægegudens Magt. Saaledes skeede det f. E. rimeligviis i Oea (det nuværende Tripolis) hvor Philosophen Apulejus, selv maa-
skee en af Æskulaps Præster, holdt en offentlig Tale *de majestate Æsculapii* *). Men mere end Talerne udrettede upaa-
tvivleligen Cuur-Methoden, naar denne saae ud til at være mi-
rakulös. Dette skeede, naar Guden selv foreskrev Lægemedlet
og Maaden hvorpaa det skulde anvendes. En saadan Aabenbar-
relse maatte naturligviis ikke sieldent virke mere end en Læges
Recept, eller Anvendelse af gamle Recepter som hængte ind-
hugne i Steen paa Templernes Vægge **). Een af disse Maa-
der, den berömteste af alle, være det mig tilladt her at omtale
noget udförligere, da den antike Gemme i Hr. Major v. *Som-
mers* Samling, som er Gjenstand for denne Afhandling ellers
ikke kan forstaaes. I denne Steen, som kaldes Nicolo ***), er
en i mange Bugter snoet Slange indgravet, som holder i Mun-
den en Krukke eller et Bæger med een Hank, og er omgiven
af den Indskrivt: EX VISV.

4. *Incubation, ἐγκόμησης, Tempelsövn*, var den Maade
hvorved Lægemedler bleve aabenbarede for den Syge. Vel ikke

*) Apuleii Apologeticus p. 310. Elmenhorst.

***) En saadan Recept til en Medicin, Climax Hermaicus, som var skre-
ven med gamle ciliciske Bogstaver og hængte i Solens Tempel i He-
liopolis, omtaler Nicolaus Myrepsius, en Læge af XIII Aarhundrede.
See mine Antiquar. Abhandlungen p. 138.

***) En Steenart som de gamle Kunstnere brugte jævnlig, og som skal
være Plinii Aegyptilla; Plinii Hist. Nat. XXXVII. c. 10. Jevnför
La science des pierres précieuses appliquée aux arts; par feu Mr.
Caire. Paris 1826. p. 260.

den eneste: thi Guderne gave ogsaa undertiden Orakler, som de Syge hørte i vaagende Tilstand, eller og andre Varsler; eller Magnetismen blev anvendt — i det ringeste kiendte de Montanistiske Christne i Karthago den — *). Men Tempelsövnene var dog, naar den formedelst Sygdommens Beskaffenhed kunde tilveiebringes, meest i Brug **). Med mystiske Ceremonier, Fasten, Bade, Rensninger og deslige bleve de Syge forberedede paa at modtage Gudens Aabenbarelser. Derpaa maatte de tilbringe en Nat i Templets Forhaller, og i Mörket vente paa hvad Maade Guden vilde tilkiendegive dem sit Raad, enten ved höi Röst som de hørte vaagende, eller ved Syner i Drömme. Med den ham egne Vittighed har Spotteren Aristophanes i Komödien Plutus udmalet en saadan Scene hvori ogsaa Tempelslangerne spille deres Rolle ***). Men Andagten tog denne Sag meget alvorlig; og hvo som veed hvor meget Indbildningskraften, som i den sygelige Tilstand ofte er saare spendt, kan virke paa Mennesket, vil ikke undres over at Gudens Forskrifter ikke sieldent have hiulpen, i det ringeste til en Tid. Den Græske Sophist Aristides, som levede under Antonin den Fromme, var ikke saa lykkelig: thi hvor mangfoldige Orakler han end erholdt vaagende og drömmende, vedvarede hans Sygdom dog

---

*) Tertullianus de anima. cap. 9.

**) Om Tempelsövnene have vi en lærd Afhandling af Henr. Meibom; de incubationibus in fanis deorum medicinae causa factis, som *Schläger* har optaget i sin Fasciculus Dissertationum rariorum de antiquitatibus sacris et profanis (Helmst. 1741).

***) V. 659-744.

i samfulde tretten Aar, og da hans sidste hellige Tale ikke er kommen heel til vore Tider, vide vi ikke, hvorledes Sygdommen omsider endte.

Oprindelsen til denne Helbredelses Methode er uidentvilt at söge i Orienten. Vi finde den allerede i Phönicien: thi skiöndt vi ikke have udtrykkelige Vidnesbyrd om Incubation i Phöniciske Templer, vide vi dog af Jesaiæ LXV. 4, at afgudiske Jöder sögte disse Orakler, uidentvilt altsaa hos deres Naboer. Det hedder der: *de tilbringe Natten i Huler*. Septuaginta gör Sagen endnu tydeligere ved sin Oversættelse; *ἐν τοῖς σπηλαῖοις κοιμῶνται διὰ ἐνύπνια*; og baade Hieronymus *) og Keiser Julian **) forstode Stedet om Incubation, som rimeligviis skeete i *Ekaron*; thi der var *Belsebubs* Tempel, hvor Israels Konge *Ahasja* lod söge Raad i sin Sygdom ***); og denne *Belsebub*, der uidentvilt var den samme som Phöniciernes Lægegud, Esmûn, tilskreve ogsaa Jöderne Christi Mirakler ****), hvorimod Pilatus i Evangel. Nicodemi cap. 1 paastod at han havde gjort dem *ἐν θεῷ Ασκληπίῳ*. I Ægypten var Tempelsövnens ganske almindelig: kun traadde Isis der i Esmûns Sted, og lod sig med Spaadomme og Aabenbarelser af Lægemedler især for Öiensygdomme *****) til-

*) Comment. in Isaiam ed. Martianay Vol. III. p. 482.

**) Cyrill. Alex. adv. Julian. Lib. X. Spanhem. Tom. II. p. 339.

***) 2 Reg. I. 2-6.

****) Matth. XIII. 24. IX. 34. Marci III. 22. Luc. XI. 15.

*****) Diodor. Sic. I, c. 25. Wesseling. Artemidori Oneirocrit. IV. c. 27. ed. Reiff p. 340. 341. Hieron. Mercurialis de arte gymnast.

syne for dem som sov i hendes Templer *). Senere hen aflöste Serapis hende, eller deelte i det ringeste Forretningen med hende. Thi i denne Guds beröimte Tempel i Alexandrien blev ogsaa Incubation brugt **).

I Grækenland og det græske Asien var det især Æsculapius, som gav de Syge Raad og Hielp. Næsten i alle hans Templer blev Incubationen brugt ***). Og hvor nu Hospitalerne vare store, f. Ex. i Epidaurus og Pergamus, maatte disse Visioner forefalde hyppigere. Ogsaa andre Guddomme befattede sig med lignende Orakler. Af Aristides Taler sees at Spaadommens ældgamle Gud Apollo ogsaa gav Raad; ligeledes havde Minerva og Jupiter deslige Orakler ****). Ikke blot i Tempelne, men og paa Grave fandt Incubationer Sted. Der vare det de afdöde Venner som aabenbarede Lægemedler. De Syge laae

---

*) Diodor. Sic. I. 25. 55. Dio Chrysost. Orat. 32. Strabo XVII. p. 1152.

** Creuzeri Dionysus p. 115. 130.

***) Meibom in Hippocratis *Ἱερμης* Cap. V. p. 45.

****) EX PRAECEPTO IOVIS hedder det paa en Steenskrift. Slangen var Minerva helliget i Athen, hvilket Herodot fortæller Lib. VIII. cap. 41. Paa Atheniensiske Mynter sees ogsaa en Slange foran for Födderne af Minerva: hun aabenbarede i Drömme en Urt (Parthenium) for Periclis Slave, som var styrtet ned fra et höit Sted (Plutarch. in Pericle cap. 13) Andre helbredende Guder vare Apollo, Bacchus, Mercur, Dioscurerne, Vulcan, Isis, Serapis, Pluto og Proserpina, Pasiphæe; og i de fleste af disses Templer fandt Incubation Sted. Beviserne har Haller samlet i Biblioth. Medicinæ Practicæ. I. pag. 12. 13. 15.

da paa Faare- eller paa Giedeskind *): og saaledes vedblev denne Overtro indtil Hedenskabets Fald; thi Hieronymus, som døde i Förstningen af det femte Aarhundrede (420), beretter i det anførte Sted af hans Commentarius in Isaiaam, at disse Incubationer vedvarede endnu til hans Tid.

5. Det er nu Tid at henvende os til Forklaringen af vor Gemme. Den er efter det forudsendte let at forstaae. Lægeguden Æskulap rækker under Billedet af den ham helligede Tempelslange Bægeret eller Krukken med Medicin. Saaledes udtrykkes det Syn som den Syge havde i Templet. Meningen bliver klar af Indskrivten EX VISV. En paa saadan Maade helbredet Syg har da til taknemmelig Erindring ladet denne Steen forfærdige: den eeneste mig bekiendte som vi have af dette Slags. Desmere fortienner den at undersøges nøiere. Det er da Slangen, Bægeret og Indskrivten, vi endnu have at betragte.

Slangen er i Midten snoet i mange Bugter. Saaledes see vi den sædvanlig paa endeel Monumenter; til Ex. paa Mynterne af Pergamus, hvor den forekommer jevnlig. Derfor kaldes Pergamus ogsaa i Johannis Aabenbaring Cap. II. v. 13. med Hensyn til den Paradisiske Slange, *Satans Trone*. Udstrakt, uden Bugter, vilde Slangen være meget lang. Den er

---

*) Lycophr. Cassandra v. 1050. Saaledes gav, som Scholiasten melder, Podalirius Æskulaps Søn, fölgelig en Lægegud, i Calabrien sine Orakler. I Trophonii Hule saae man ogsaa Syner, men jeg finder ikke at Syge have sögt Raad hos ham. Hvo der havde været i Hulen, blev sædvanlig sit hele Liv igiennem sörgmodig.

ingen sædvanlig Slange, men en $\Delta\rho\acute{\alpha}\nu\omega\nu$, det Navn som Grækerne pleiede at give de hellige Tempelslanger, der vare tæmmede og lode sig afrette til Templets Tieneste. At man endnu i Ægypten forstaaer den Konst at tæmme Slanger, ja endog at giøre giftige uskadelige, er en bekjendt Sag *). Men Slangerne i Æskulapstemplerne vare, saavidt vi vide, alle uden Gift. At Slangen paa vor Gemme er en $\acute{\omicron}\phi\iota\varsigma$, sees af den smalle Snude (rostrum perangustum) hvilket er et af disse Dyr's Kiendemærker. Men om den er $\acute{\omicron}\phi\iota\varsigma \pi\alpha\rho\epsilon\acute{\iota}\alpha\varsigma$, lader sig formedelst Figurens Lidenhed ikke bestemt afgiøre. Den er i övrigt stærkt skællet paa Halsen og Forkroppen. Paa Baghovedet har den en Kam eller Krone. Dog kan den ikke være en Cerastes; da denne paa Monumenterne har disse hornagtige Forlængelser paa Forhovedet over Öinene. Andre Slangearter have den ikke: men den er en Prydelse, et Tegn paa Slangens dæmoniske Natur **). Slangen er jo den personificerede Æskulap, og forekommer saaledes hyppig paa de Alexandrinske Mynter ***).

---

*) Endog Underkure omtales. Norden fortæller i sin Reise p. 275. (af den tydske Oversættelse, Breslau 1779) om en mahomedansk Helgen, som Gud havde forvandlet til en udödellig Slange, der befriede for Sygdomme, og beviiste alle dem Velgierninger som aaraabte den om Hielp og *bragte den Offer*.

***) Creuzers Symbolik und Mythologie I. S. 505.

***) Disse forestille Agathodæmon, eller Kongeslangen, Uræus, (af det ægyptiske $\alpha\chi\rho\omega$. Konge). Zoëga num. Ægyptii Tab. IV. V. VI. VII.o. s. v. Nogle af disse Slanger ere vingede, et mythisk Tillæg.

Det *Kar* som Slangen holder med Underkiæben, som hos disse Dyr er kortere end Overkiæben, synes at være en Krukke eller et Bæger. Uagtet dets skraae Stilling er det tydeligt at Hanken ikke gaaer diametral, men at den er en Hank, saaledes som det finder Sted paa endeel af vore Krukker. Gik Hanken tværs over Karret, saa kunde man forestille sig den som en Spand til at øse Vand af en Brönd; og da vilde Tanken naturligst falde paa de hellige Brönde som fandtes ved Æskulaps Templer, og hvis Vande, som vel ofte vare mineralske, de Syge maatte drikke eller vaske sig med, hvilken Cuur Aristides omtaler *). Men Vasens hele Skikkelse taler ogsaa for at her forestilles et Drikkekar, et Bæger, og Forklaringen bliver da meget let. Det er nemlig det Lægemedel, som Guden raader den Syge at bruge. I den ældre græske Verden blev i Almindelighed al indvortes Medicin givet i flydende Skikkelse. De enkelte Efterretninger som vi have om beröimte medicinske Cure hentyde herpaa. Ligesaa Sprogbrugen; det er stedse Bægeret som omtales. Ikke anderledes i de medicinske Værker. Hippokrates kiender ingen Lægemedler i fast Skikkelse, som Pulver eller Piller. Medicinen foreskrives infunderet i Viin, Ptisane, o. s. v.

Senere hen findes ogsaa Piller og Trochisci forskrevne; saaledes hos Celsus, Aëtius, Cælius Aurelianus, og Galenus: og mærkværdigt er det, at Galenus forsikkrer at mange Midler ere

---

*) især i Oratio in puteum Aesculapii. Opp. ed. Sam Jebb, Oxon. 1722. Tom. I. p. 252, ogsaa Orat. sacra I. p. 282.

blevne ham selv aabenbarede ved Tempelsövn^{*)}). Til den Tid, da vor Steen blev udarbeidet, som jeg skal stræbe nærmere at bestemme i §. VI, vare fölgelig allerede Pulvere og Piller i Brug. Men uden at tage Hensyn til at Pulverne selv jo maatte oplöses i Vand eller Viin, og i det ringeste kunde tages af Drikkekar, var der jo intet andet Middel for Kunsten at forestille saadan Gienstand end ved et Bæger: med mindre det var en Plante, som var brugt til Lægedom, og man vilde vise denne i sin naturlige Skikkelse. Dette kunde vel og have ladet sig gjöre. Magiske Planter forestilles saaledes paa Gemmer. Jeg troer at see det homeriske *μóλυ* i en Mands Haand paa en Gemme i min Samling; men i en Slanges Mund veed jeg ikke at have seet nogen Plante, og i alt Fald er Bægeret, som ogsaa indbefatter det almindelige Begreb om Lægedom, det tydeligste Billede, som man kun behöver at see, for strax at forstaae det. Desuden bevidner Aristides at Gudⁿ befalede nogle at drikke, endog Forgift^{**}).

Stenens Indskrift er: EX VISV. Heraf forklares end ydermere dens Indhold. Vi have endeel Steenskrifter som tale om Aabenbaringer i Sövine og ved Syn. Saa f. E. ARETE DRVIS ANTISTITA SOMNO MONITA^{***}) AELIVS PACATVS SOMNO

---

*) de compositione pharmacorum secundum locos. Lib. II. Epidemicorum VI. Comment IV.

***) Aristidis Orat. in Aesculapium Tom. I. pag. 38. Her omtales Skarn-tyde. Aristides taler og om en anden Drik han havde taget paa Gudens Befaling, Orat. sacra 2. ibid. p. 298.

***)) Gruteri Inscr. p. LXII. 3.

ADMONITVS *)). AVRELIVS PACORVS SOMNIO MONIT-
TVS **). Deslige Drømme erkjendte man af Omstændighe-
derne, eller og af deres Indhold, stedse af den samme Over-
beviisning som allerede findes i det gamle homeriske: τὸ γὰρ
ὄναρ ἐκ Διὸς ἔστι, for Guddommelige. Men saae man i Drøm-
mene, eller og i vaagende Tilstand noget som man holdt for en
Guddom eller for Noget som repræsenterede Guddommen, f. E.
som i det Tilfælde her omtales, den Æskulapiske Slange; saa
hedte det: EX VISO **), EX IVSSV NVMINIS ****), EX IM-
PERIO *****) EX PRAECEPTO IOVIS *****), KATA ΚΑΕΤ-
ΣΙΝ ΘΕΟΤ†): fremdeles, VISV MONITVS ††), MONITV DEI †††),
EX VISV DEAE VALENTIAE †††). Forresten forklarer
Cicero allerbedst Udtrykket EX VISV, naar han Academ. I. 11
siger: *Quam illi (Græci) φαντασίαν, nos visum appellamus.*
Dog maatte det være meget vanskeligt at adskille de forskiellige
Aabenbarings-Maader fra hinanden, da jo alting løb ud paa

*) ibid. p. XC. 2.

***) ibid. p. CII. 1.

****) Gruter LXV. 1. Muratori III. 1. XXIX. 2.

*****) Gruter LVII. 4. Murat. CCCLIII. 2. CXVIII. 1.

*****) Gruter III. 1. XVI. 4. Murat. LXXIII. 6.

*****) Gruter XXXVIII. 10.

†) ibid. XXI, 1.

††) ibid. LXX. 2.

†††) ibid. LXXXII. 5. Muratori CXXI. 8.

††††) Murat. II. 12. See om alle disse Citater Jo. Ernst. Jmman. Walch
Observationes in Matthæum ex Græcis Inscriptionibus (Jenæ 1779)
pag. 5.

Illusioner. Den Syge hørte og saae adskilligt. Men det var ham selv ofte ubevidst om han var i klar vaagende Tilstand eller ei: og sikkert have Præsterne sørget for at han ikke kom til nöiagtigen at undersøge alle Omstændigheder. Thi derved kunde allehaande Tvivl vækkes, hvorved Curen löb Fare for at forstyrres, eller dog at hindres i sin hurtige Fremgang. At forresten Lægemedlerne ei have været aldeles hensigtslöse og Erfaringen modstridende, have Præsterne vel ligeledes baaret Om-sorg for; thi Gudommenes Aabenbarelses foranstaltede de jo selv; og de skulle desuden have taget deres Forskrifter af Hippocratis og andre beröimte Lægers Skriver *). Men var det Drömme som den Syge havde, saa var det jo for dem en let Sag at udlægge og dreie dem saaledes, at de omsider fik en fornuftig Mening. Dette kunne vi og slutte os til af Aristidis Fortællinger om hans Drömme **); og mon det ikke er det samme Tilfælde med adskillige af Clairvoyanternes magnetiske Drömme?

6. Inscriptionen er forfattet paa Latin. Dette förer os da paa den Formodning at det var et latinsk Æskulapiustempel, i hvilket den helbredede Syge har seet den paa Stenen angivne Vision. Og hvilket Tempel kunde da för rinde os i Tanken end det paa Insula Tiberina i Rom, hvortil Æskulap i Republikens ældre Dage blev hentet fra Epidaurus, og hvor-

---

*) Dette paastaaer Haller Biblioth. medicinæ practicæ Tom. I. pag. 13. Dog anförer han intet Beviissted.

***) At Neokorerne, som havde Opvartningen i Templet, hjalp til at forklare Drömmene, sees f. Ex. af Aristidis Oratio 2. p. 298.

hen han kom under en Slanges Skikkelse *)? At han der har giort Mirakelcure, beviser de af Gruter udgivne Votivstene, som ere fundne i Rom. Og spørge vi nu om Tiden, som denne vor Steen rimeligviis hörer til, saa er det meget sandsynligt, at antage Antonin den Frommes eller en nær paafølgende Tidsalder. Thi denne ellers ligesaa oplyste som ædle Keiser havde Forkierlighed for Spaadoms-Konsterne, især for de Æskulapiske Sundheds Orakler; en Forkierlighed, som rimeligviis havde sin Grund i hans Ungdoms Opdragelse. Lanuvium var nemlig hans Families Stammestad og hans Födebye; der opholdt han sig ogsaa gjerne, endog som Keiser. Men der blev just i Juno Sispita's eller Hygiea's Tempel en denne Gudinde tilhørende hellig Æskulapisk Slange dyrket, og gav der sit Orakel. Og, hvor maadeholden Keiseren end var i sin hele Levemaade**), have vi dog Vink om, at han, naar han troede sig syg, sögte Oraklets Hielp***); ligesom og Hygiea og hendes hellige Slange

*) Valer. Maximus I. 8, 2. Livii ellefte Bog, hvori denne Historie var fortalt, Hayes ikke mere. Den Epidauriske Slangeart, som alene skal findes der i Egnen, var den saakaldte *ὄφις παρεια* og lod sig let tømme. Jevnför Böttigers Anm. I. i Sprengels Beiträge zur Geschichte der Medicin. pag. 180.

**) Mark Aurels Characteristik af ham, *Ἐς ἑαυτὸν* I. 16. p. 9. ed. Gataker. Han behövede slet ingen sædvanlig medicinsk Hjelp.

***) Dette formoder Villoison Prolegom. ad Homer. p. LI. og denne Formodning stadfæstes af Inscriptioner f. E. AESCVLAPIO SANCTO SERVATORI ET HYGIEAE SACRVM PRO SALVTE ANTONINI AVG. PII. Inscr. Donian. Class. I, no. 84. Grut. p. LXVIII. 5.

forekommer ofte paa hans Mynter *). Det var da naturligt, at Præsteskabet allevegne benyttede sig af disse Omstændigheder for selv at bringe det gamle Orakel i Rigets Hovedstad, og andre Orakler i nye Flor **); og at Bedragere, som hiin Alexander, ligeledes søgte at drage Fordeel af Keiserens Forkierlighed for dem: ja selv Roms Pontifices have uden Tvivl med Glæde greben en Leilighed til at bringe Roms gamle Gudder, hvortil nu ogsaa Æskulap paa Tiber Öen hörte, til Ære igien, i en Tid, da Serapis, Isis og alle ægyptiske Guddommes Dyrkelse vare i Færd med at fordunkle Roms Statsreligion. I saadan en Tidsalder kan da vor Gemme være skaaren, og baa- ren som Ring af en Lægegudens taknemmelig Tilbeder.

---

*) Eckh. Doctr. Num. Vet. VII. p. 14. 32. 33. Böttiger hos Sprengel p. 187, hvor de under Antonins Regiering i nyt Liv fremkaldte Aesculapius Feste, Processioner, Incubationer, og de i Anledning heraf slagne Mynter omtales. See ogsaa Eckhel. IV. p. 435, Asclepia, og 454, Soteria. I min lille Samling af romerske Mynter findes blandt 225 Sölv og Kobbermynter af Antoninus Pius tolv med dette Præg. Jevnför om hans Forkierlighed for de Aesculapiske Sundheds Orakler Böttiger p. 186.

**) f. Ex. i Pergamus, Tralles, Kos og paa mange andre Steder, især saadanne, hvor Processionerne og Incubationerne vare ligesom i Epidaurus. See Pausanias II. c. 26 og Böttiger p. 187.
